

*Терещук Г. А.,**аспірант кафедри цивільного права та процесу
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

СУТНІСТЬ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРАТУРОЮ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В СУДІ

Анотація. В статті автор з'ясовує сутність та зміст понять «представництва прокуратурою інтересів дітей в суді», «процесуальна форма представництва». Запропоновано авторське визначення поняття представництва прокуратурою інтересів дітей в суді та наведено ряд особливостей представництва прокуратури як самостійної конституційної функції.

Ключові слова: представництво прокуратурою інтересів дітей в суді, процесуальна форма, конституційна функція прокуратури.

Постановка наукової проблеми та її значення. Питання представництва прокуратурою інтересів громадянина в суді завжди займало провідне місце у вітчизняній і світовій науці та на практичному рівні при безпосередньому правозастосуванні. Але проблему представництва прокуратурою інтересів дітей у суді майже не вивчали. Більшість вчених-правознавців і практиків свої дослідження присвячують окремим аспектам представництва прокуратурою в рамках цивільного, кримінального та господарського процесів. Тому необхідно виокремити та проаналізувати основні положення представництва прокуратурою інтересів дітей в суді.

Формулювання мети статті. Мета статті – дослідити сутність представництва прокуратурою інтересів дітей в суді.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У юридичній науці проблема сутності представництва досліджувалася такими вченими як Т.В. Корнякова, М.Й. Штефан, С.С. Бичкова, Л.М. Давиденко, М.В. Косюта, М.І. Мичко, М.М. Руденко та іншими. Проте аналіз наукових праць свідчить, що це питання залишається мало розробленим, тим більше в контексті представницької функції прокуратурою інтересів дітей в суді.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Першочерговим обов'язком прокуратури є захист прав, свобод та інтересів дітей, гарантованих Конституцією України, законами України і нагляд за додержанням законів органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та іншими особами (в т.ч. батьками), на яких покладено обов'язки щодо захисту прав дітей.

У той же час, незважаючи на вжиті заходи, ситуація у дитячому середовищі залишається складною. Збільшується кількість кинутих напризволяще дітей, загострюється проблема соціального сирітства, в багатьох випадках прокуратура вимушена вживати заходів (зокрема, і в порядку судового представництва дітей) щодо належного здійснення виховання та проживання дітей у сім'ях, де батьки ухиляються від виконання батьківських обов'язків, зловживають алкогольними напоями, не забезпечують

належного догляду за дітьми, зокрема щодо надання їм медичної допомоги, повноцінного харчування, створення належних санітарно-гігієнічних вимог тощо. Крім того, на сьогодні надзвичайно актуальною проблемою є захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, оскільки наша держава за роки незалежності не змогла на законодавчому рівні вирішити це питання. Саме органи прокуратури повинні реалізувати це завдання, в тому числі і порядок судового захисту цієї вразливої категорії громадян України.

На прокуратуру України, відповідно до п. 2 ст. 121 Конституції України та ст. 35, 36-1, 37, 40 Закону «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року, покладено представницьку функцію в судах, а саме: представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом [4;12]. На думку Т.В. Корнякової, прокурорська діяльність поза кримінально-правовою сферою може охоплювати різні аспекти діяльності громадян, зокрема, відносини у сфері цивільного, трудового, сімейного, житлового, виборчого права, права соціального забезпечення, а також у сфері захисту навколишнього природного середовища. При цьому особливе значення має діяльність із захисту органами прокуратури прав соціально незахищених осіб (неповнолітніх, непрацездатних, інвалідів, пенсіонерів, потерпілих, із малим достатком громадян) [5, с. 4].

Вивчаючи поняття представництва прокуратурою інтересів дітей, необхідно, перш за все, з'ясувати правову природу «представництва» саме в аспекті прокурорської діяльності. Поняття «представництво» за Великим тлумачним словником сучасної української мови – це здійснення певних юридичних дій однією особою від імені іншої чи інших, виконання обов'язків або володіння правами представника установи, організації, що представляє чийсь інтереси [2, с. 695].

Професор М.Й. Штефан розглядає представництво як процесуальну діяльність особи (представника, повіреного), спрямовану на захист суб'єктивних прав та захищених законом інтересів іншої особи, яка бере участь у справі, державних і громадських інтересів, а також сприяння судові у всебічному, повному і об'єктивному з'ясуванні обставин справи та постановленні законного й обґрунтованого рішення [14, с. 154].

На думку науковця С.С. Бичкової, представництво – це процесуальна діяльність особи (представника) у межах наданих їй повноважень, спрямованих на захист суб'єктивних прав, свобод та інтересів іншої особи, яка бере участь у справі, від імені та в інтересах останньої [1, с. 62].

Л.М. Давиденко зазначив, що таке представництво належить розуміти як «діяльність прокурора, поєднану з його участю в судовому розгляді цивільних, господар-

ських справ і справ про адміністративні правопорушення, з метою захисту прав і законних інтересів окремої особи, громадян, держави, а також підготовкою й направленням до суду заяв та інших матеріалів, застосуванням інших дій щодо відновлення порушеного права окремої особи, громадян, держави» [3, с. 43, 44]. Представницьку функцію прокурора своєрідно визначає і професор М.В. Косюта, розуміючи під цим захист від неправомірних посягань щодо найважливіших соціальних цінностей, закріплених у Конституції та інших актах законодавства [7, с. 135].

Наразі ми більше схилиємося до визначення, даного професором М.І. Мичком: «Під представництвом прокуратурою України інтересів громадян у суді загальної юрисдикції за змістом п. 2 ст. 121 Конституції України належить розуміти правовідносини, в яких прокурор, реалізуючи визначені Конституцією України й законами України повноваження, здійснює в суді процесуальні дії з метою захисту інтересів громадянина» [10, с. 10]. Отже, можна сказати, що представницька функція прокуратури дітей в суді безпосередньо впливає з Конституції України та повноважень, наданих прокурорам Законом України «Про прокуратуру». У формі судового представництва малолітніх та неповнолітніх дітей з боку прокуратури надається правова допомога при здійсненні їх прав та охоронюваних законом інтересів [6, с. 73]. Представництво – це не формальна присутність при розгляді судом юридичної справи, а відповідна діяльність прокурора, спрямована на сприяння реалізації правового статусу дитини.

Необхідно зазначити, що у ст. 36-1 Закону України «Про прокуратуру» чітко визначено підставу представництва у суді інтересів громадянина. Це його неспроможність через фізичний чи матеріальний стан, похилий вік або з інших поважних причин самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження. Положення цієї вищенаведеної статті особливо гостро стосується інтересів малолітніх та неповнолітніх дітей, які, в силу відсутності повної дієздатності, не в змозі самостійно здійснювати та захищати свої права та охоронювані законом інтереси. Крім цього, як зазначає М.М. Руденко, прокурор за наявності приводів та підстав на власний розсуд визначає, чи є порушення (загроза порушення) прав, свобод, інтересів громадянина, та вирішує питання щодо реалізації диспозитивного права на звернення до суду [13, с. 10].

Важливим для осмислення сутності представництва прокуратурою інтересів дітей в суді є визначення категорії інтересу неповнолітніх громадян України. Необхідно зазначити, що не всі інтереси особистості підтримуються і заохочуються державою. Держава сприяє реалізації й охороняє лише законні інтереси громадян, тобто інтереси, що не суперечать закону і підтримувані нею [8, с. 215]. Таким чином, об'єктом представницької функції прокуратури дітей служать лише законні інтереси. Справедливо, що законний інтерес являє собою юридично значимий інтерес, заснований на законі, що впливає з нього, схвалюваний і захищений ним, хоча і не закріплений у конкретних правових нормах [9, с. 119]. Законні інтереси являють собою своєрідні предправа, що можуть трансформуватися в суб'єктивні права, коли для цього формуються необхідні умови [9, с. 113]. У такий спосіб законні інтереси дітей прямо пов'язані з реалізацією належних їм суб'єктивних

прав. Незважаючи на те, що на законодавчому рівні при закріпленні представницької функції прокуратури прямо не вказано про відповідні права громадян, таке формулювання представляється нам досить виваженим і коректним. Громадянин (в т.ч. дитина), зацікавлений у реалізації визначеного суб'єктивного права, але з ряду причин об'єктивного і суб'єктивного характеру не в змозі самостійно забезпечити такого роду реалізацію, особливо в умовах правової суперечки, коли сама наявність такого роду права або ставиться під сумнів або його реалізація ускладнена. У такій ситуації втручання прокурора являє собою найважливіший фактор забезпечення правової захищеності дитини, припинення невинуватих і незаконних дій. З урахуванням викладеного, представляється можливим, таким чином, сформулювати поняття інтересів дитини в контексті реалізації представницької функції прокурора. Інтереси дітей, що можуть представлятися прокурором, являють собою засновані на суб'єктивному переконанні дитини і законні з погляду прокурора вимоги, спрямовані на реалізацію відповідних правових норм, що закріплюють конкретні права та адекватні їм обов'язки і пов'язані із задоволенням певних життєвих потреб. Необхідно відзначити і ту важливу обставину, що законні інтереси дітей, по суті, являють собою вираження і державних інтересів, оскільки на конституційному рівні одержало закріплення положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Представництво прокуратурою інтересів дітей в суді слід розглядати як самостійну конституційну функцію прокуратури, яка має ряд особливостей:

- по-перше, прокурорське представництво ґрунтується безпосередньо на нормі Конституції України, в той час як інші види представництва здійснюються на підставі доручень, адміністративних або законодавчих актів;
- по-друге, відмінністю прокурорського представництва є те, що його здійснює орган, який не має свого інтересу, і завжди виступає на гарантом дотримання прав та свобод дітей в Україні.

Отже, на сьогодні в українській юридичній думці та правозастосуванні немає єдиного підходу до визначення представництва прокуратурою інтересів дітей у суді. Існує безліч точок зору науковців щодо поняття представництва громадян прокурором, кожна з яких має право на існування.

Література:

1. Бичкова С.С. Цивільне процесуальне право України: Навч. посіб. / С.С. Бичкова. – К.: Атіка, 2006. – 384 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінськ, ВТФ «Перун», 2003. – 1140 с.
3. Давиденко Л.М. Функції прокуратури України згідно з новою Конституцією України / Л.М. Давиденко // Право України. – 1997. – № 6. – С. 43-46.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1996. – № 30 – С. 141.
5. Корнякова Т.В. Питання діяльності прокуратури поза межами кримінально-правової сфери / Т.В. Корнякова // Вісник прокуратури. – 2009. – № 12(102). – С. 3-7.
6. Кройтор В.А. Гражданский процесс: учебное пособие / В.А. Кройтор. – Х.: Еспада, 2003. – 288 с.

7. Косюта М.В. Прокуратура України: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / М.В. Косюта. – К.: Знання, 2010. – 404 с.
8. Матузов Н.И. Личность. Права. Демократия. Теоретические проблемы субъективного права / Н.И. Матузов. – Саратов, 1972. – 290 с.
9. Матузов Н.И. Правовая система и личность / Н.И. Матузов. – М., 1980. – 293 с.
10. Мичко М.І. Проблеми функцій і організаційного устрою прокуратури України: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого / М.І. Мичко. – Харків, 2001. – 35 с.
11. Мыцыков А. Прокуратура. Проблемы развития / А. Мыцыков // Законность. – 2000. – № 1. – С. 4-7.
12. Про прокуратуру: Закон України від 05 листопада 1991 року № 1789-ХІІ // ВВРУ. – 1991. – № 53. – С. 793.
13. Руденко М.М. Організаційно-правові аспекти представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в адміністративному суді: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / НАПУ / М.М. Руденко. – Київ, 2009. – 21 с.
14. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М.Й. Штефан. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 624 с.

Терещук Г. А. Сущность представительства прокуратурой интересов детей в суде

Аннотация. В статье автор определяет сущность и содержание понятий «представительство прокуратурой

интересов детей в суде», «процессуальная форма представительства». Предложено авторское определение понятия представительства прокуратурой интересов детей в суде и приведен ряд особенностей представительства прокуратуры как самостоятельной конституционной функции.

Ключевые слова: представительство прокуратурой интересов детей в суде, процессуальная форма представительства, конституционная функция прокуратуры

Tereschuk G. Concepts of «public prosecution office representation of children interest at court»

Summary. The author trashes out the concepts core and content of «public prosecution office representation of children interest at court», «representation form of action» in the article. Also the author definition of term public prosecution office representation of children interest at court is offered and number of representation features as independent constitutional function of public prosecution office is given.

Key words: public prosecution office representation of children interest at court, representation form of action, constitutional function of public prosecution office.